

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi oikeudenkäynnin julkisuudesta ja eräiksi siihen liittyviksi lainmuutoksiksi

ESITYKSEN PÄÄSIALLINEN SISÄLTÖ

Oikeudenkäynnin julkisuus tarkoittaa, että yleisö saa olla läsnä seuraamassa asian käsittelyä (käsittelyn julkisuus) ja että yleisöllä on oikeus saada tietoja oikeudenkäyntiasiakirjoista ja muusta oikeudenkäyntiaineistosta (asiakirjajulkisuus). Käsittelyn julkisuus ja asiakirjajulkisuus toteuttavat julkisuusperiaatetta viranomais toiminnassa.

Yleiset säännökset oikeudenkäynnin julkisuudesta sisältyvät vuodelta 1926 olevaan lakiin oikeudenkäytön julkisuudesta. Erityisiä säännöksiä oikeudenkäynnin julkisuudesta on lisäksi oikeudenkäymiskaareissa ja eräissä muissa laeissa. Oikeudenkäyntiasiakirjojen julkisuus määräytyy pääasiassa yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain, mutta osittain myös käsittelyn julkisuutta koskevan sääntelyn mukaan.

Oikeudenkäynnin julkisuuden sääntely on monilta osin vanhentunut eikä vastaa tapah-

tunutta yhteiskunnallista kehitystä. Lainsäädäntö ei myöskään ole kaikilta osin sopusoinnussa kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen kanssa.

Esityksessä ehdotetaan laki oikeudenkäytön julkisuudesta kumottavaksi ja korvattavaksi uudella lailla oikeudenkäynnin julkisuudesta, joka olisi sopusoinnussa mainitun yleissopimuksen kanssa ja vastaisi yleistä yhteiskuntakehitystä. Päätaavoitteena on sovittaa yhteen toisaalta ne edut, jotka voidaan saavuttaa julkisella oikeudenkäynnillä, ja toisaalta ne edut, joiden suojaaminen edellyttää suljettua käsittelyä.

Esitys sisältää myös ehdotukset eräiksi pie-nemmiksi muutoksiksi lakiin yleisten asiakirjain julkisuudesta, oikeudenkäymiskaareen ja eräisiin muihin lakeihin.

SISÄLLYSLUETTELO

	Siv.		Siv.
YLEISPERUSTELUT	3	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	8
1. Yleistä	3	1. Lakien perustelut	8
2. Nykyinen lainsäädäntö	3	1.1. Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta	8
2.1. Käsittelyn julkisuutta koskevat säännökset	4	1.2. Laki yleisten asiakirjain julkisuudesta an-	
2.2. Asiakirjajulkisuutta koskevat säännökset	4	netun lain 23 ja 26 §:n muuttamisesta ..	16
3. Uudistuksen syyt	5	1.3. Laki oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23	
3.1. Yleistä	5	ja 34 §:n muuttamisesta	16
3.2. Oikeudenkäytön julkisuudesta annetun lain		1.4. Laki Korkeimmasta hallinto-oikeudesta an-	
soveltamisala	5	netun lain 16 c §:n muuttamisesta	17
3.3. Oikeudenkäytön julkisuudesta annetun lain		1.5. Laki lääninoikeuslain 20 §:n muuttamisesta	17
aineellinen sisältö	5	1.6. Laki markkinatuomioistuimesta annetun	
3.4. Oikeudenkäytön julkisuudesta annetun lain		lain 12 §:n muuttamisesta	17
ja yleisten asiakirjain julkisuudesta anne-		1.7. Laki ulkomaalaislain 34 §:n kumoamisesta	17
tun lain välinen suhde	6	2. Voimaantulo	17
3.5. Oikeudenkäytön julkisuudesta annetun lain			
menettelysäännökset	7	LAKITEKSTIT	18
4. Uudistuksen toteuttaminen	7	LIITE (rinnakkaistekstit)	22
5. Asian valmistelu	7		
6. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaiku-			
tukset	8		

YLEISPERUSTELUT

1. Yleistä

Julkisuusperiaate tarkoittaa, että kansalaisilla on oikeus saada tietoja viranomaisten toiminnasta sekä omissa asioissaan että asioissa, jotka eivät koske välittömästi heitä itseään. Periaatteen keskeinen merkitys on, että se lisää kansalaisten mahdollisuuksia valvoa viranomaisten toiminnan tarkoituksenmukaisuutta ja laillisuutta.

Julkisuus on jo kauan ollut Suomessa voimassa yleisenä periaatteena. Se toteutuu käytännössä lähinnä käsittelyn julkisuutena ja asiakirjajulkisuutena.

Oikeudenkäynnissä käsittelyn julkisuus tarkoittaa, että yleisö saa olla läsnä seuraamassa asian käsittelyä. Asiakirjajulkisuus taas tarkoittaa, että yleisöllä on oikeus saada tietoja oikeudenkäyntiasiakirjoista ja muusta oikeudenkäyntiaineistosta.

Käsittely voi olla julkinen yleisölle vain silloin, kun menettely on suullinen. Pelkästään kirjallinen menettely ei muodosta sellaista havaittavissa olevaa tapahtumasarjaa, jota yleisö voisi seurata.

Käytännössä julkisuus toteutuu yleensä vain sellaisessa suullisessa käsittelyssä, jossa asianosaisella on oikeus olla läsnä ja suorittaa prosessitoimia. Lainvalmisteluaineiston perusteella voidaan päätellä, että myös voimassa oleva laki oikeudenkäytön julkisuudesta (26/26; jäljempänä OikJulkL) on tarkoitettu koskemaan vain sitä käsittelyvaihetta, jossa asianosaisella on oikeus olla läsnä. Mitään tosiasiallista esettä ei kuitenkaan ole sille, että muutkin oikeudenkäynnin suullisesti tapahtuvat vaiheet olisivat julkisia (esimerkiksi suullinen esittely, tuomioistuinten jäsenten neuvottelu ja äänestys).

Yleisön oikeudesta olla läsnä oikeudenkäynnissä ja saada tietoja oikeudenkäyntiaineistosta (yleisöjulkisuus) on erotettava asianosaisen vastaava oikeus (asianosaisjulkisuus). Asianosaisen läsnäolo-oikeus liittyy siihen oikeudenkäyntiperiaatteeseen, että asianosaiselle on aina varattava tilaisuus tulla kuulluksi ja esittää lausumansa asiassa. Asianosaisella onkin säännönmukaisesti oikeus olla läsnä alioikeusmenettelyssä, jossa käsittely on suullista. Jos asianosaisen poikkeuksellisesti ei ole sallittu olla läsnä, hänellä on oikeus saada tieto oikeudenkäynnissä tapahtuneesta.

Asianosaisen oikeus saada tieto oikeudenkäyntiasiakirjoista määräytyy samojen periaatteiden mukaan kuin asianosaisen oikeus muihinkin asiakirjoihin.

Tämä esitys koskee oikeudenkäynnin julkisuutta pääasiassa vain yleisöjulkisuuden kannalta. Säännökset asianosaisen läsnäolosta oikeudenkäynnissä kuuluvat muuhun yhteyteen. Myös oikeudenkäyntiasiakirjojen julkisuutta esitys koskee pääasiassa muulta kuin asianosaisjulkisuuden kannalta.

Käytännöllistä merkitystä oikeudenkäynnin julkisuudella on nykyisin lähinnä niissä asioissa, joissa on yleistä mielipidettä voimakkaasti kiinnostavia piirteitä. Tällöin saattavat sekä tiedotusvälineiden edustajat että muu yleisö tulla seuraamaan oikeudenkäyntiä. Muissakin asioissa voivat esimerkiksi asianosaisen lähiomaiset tai tuttavat saapua käsittelyä seuraamaan. Opetustarkoituksessa ovat myös opiskelijat ja koululaiset seuranneet oikeudenkäyntiä. Yleensä kuitenkin yleisön läsnäolo oikeudenkäynnissä on poikkeuksellista. Oikeudenkäynnin julkisuudella onkin tärkeämpi periaatteellinen kuin käytännöllinen merkitys. Olemassaolollaan periaate tehostaa asianosaisen oikeusturvaa ja mahdollistaa tuomioistuinten toiminnan yleisemmänkin valvonnan.

2. Nykyinen lainsäädäntö

Oikeudenkäynnin julkisuutta koskevat perussäännökset sisältyvät OikJulkL:iin, joka koskee yleisiä tuomioistuinta. Erityisiä säännöksiä oikeudenkäynnin julkisuudesta on tämän lisäksi eri laeissa. Oikeudenkäymiskaassa (OK) on säännöksiä muun muassa neuvottelusta ja todistajan kuulemisesta suljetuin ovin (OK 1:7 ja 17:34) sekä päätöksen ja tuomion julistamisesta (OK 24:5, 6 ja 8). Erityissäännöksiä oikeudenkäynnin julkisuudesta on lääninoikeuslaissa (20 §), markkinatuomioistuinten annettussa laissa (12 §), korkeimmasta hallinto-oikeudesta annettussa laissa (16 c §) ja ulkomaalaislaissa (34 §). Useihin erityislakeihin sisältyy viittaussäännöksiä, jotka laajentavat OikJulkL:n soveltamisalaa muihin kuin yleisiin tuomioistuihin.

Oikeudenkäyntiasiakirjojen julkisuus määräytyy pääasiassa yleisten asiakirjain julkisuu-

desta annetun lain (83/51; jäljempänä AsiakJulkL), mutta osittain myös edellä mainittujen käsittelyn julkisuutta koskevien säännösten mukaan. Oikeudenkäyntiasiakirjojen julkisuuteen vaikuttavat lisäksi eri laeissa ja asetuksissa olevat salassapito- ja vaitiolosäännökset.

2.1. Käsittelyn julkisuutta koskevat säännökset

OikJulkL:n mukaan asian käsittely yleisessä tuomioistuimessa on julkinen, mikä tarkoittaa sitä, että yleisöllä on oikeus olla läsnä seuraamassa oikeudenkäyntiä.

Tuomioistuin saa päättää, että asian käsittely, päätöksen ja tuomion julistaminen siihen luettuna, tapahtuu suljetuin ovin eli yleisön läsnä olematta, milloin julkisuus voi loukata siveellisyyttä taikka saattaa valtion ulkoisen turvallisuuden vaaraan. Sama harkintavalta tuomioistuimella on silloin, kun 18 mutta ei 21 vuotta täyttänyt henkilö on syytteessä rikoksesta taikka kun oikeudenkäynnissä esitetään tietoja, jotka erityisen säännöksen tai määräyksen mukaan on pidettävä salassa. Asianosaisen vaatimuksesta tuomioistuin voi päättää, että isyyden vahvistamista tai kumoamista koskevan asian käsittely on kokonaan tai osaksi tapahtuva suljetuin ovin.

Käsittely on toimitettava suljetuin ovin aina, kun asia koskee 18 vuotta nuoremman henkilön tekemää tekoa. Kunnianloukkausta tai yksityiselämän loukkausta koskevan asian käsittely on toimitettava suljetuin ovin, milloin asianomistaja tai syyttäjä sitä vaatii.

Julkisessa käsittelyssä ei saa olla läsnä se, joka käytöksellään loukkaa tuomioistuimen arvokkuutta tai häiritsee järjestystä. Henkilö, joka ei ole täyttänyt 18 vuotta, ei pääse seuraamaan julkista käsittelyä ilman erityistä syytä.

Tuomioistuimen puheenjohtajalla on oikeus rajoittaa tungoksen välttämiseksi yleisön määrää. Kuvien ottaminen tuomioistuimen istuntohuoneessa on sallittu vain tuomioistuimen puheenjohtajan luvalla.

Jos asian käsittely on ollut suljettu, tuomioistuimella on valta määrätä, että se, mitä suljettujen ovien takana on tapahtunut, on kokonaan tai osaksi pidettävä salassa ainaisesti tai toistaiseksi. Isyyden vahvistamista tai kumoamista koskevassa asiassa annettua päätöstä ei

kuitenkaan voida määrätä salassa pidettäväksi siltä osin kuin ratkaisu koskee isyyskysymyksen lopputulosta.

Lisäksi OikJulkL säättää, että jos käsittely on ollut julkinen, mutta on perusteltua syytä otaksua, että käsittelyn ”julkaiseminen” tulisi vaikuttamaan haitallisesti asian selvittämiseen tai sen ratkaisemiseen, oikeus voi määrätä, että sitä tai erinäisiä kohtia siitä ei saa ”julkaista”, ennen kuin lopullinen päätös tai tuomio asiassa on annettu. Kielto on peruutettava heti, kun niitä perusteita, jotka ovat sen aiheuttaneet, ei enää ole.

Tuomioistuimen OikJulkL:n nojalla antamat määräykset pannaan heti täytäntöön. Määräyksen rikkoja voidaan tuomita OikJulkL:n rangaistussäännöksen nojalla sakkoon, jollei teko käsitä rikosta, josta on säädetty ankarampi rangaistus.

2.2. Asiakirjajulkisuutta koskevat säännökset

Tuomioistuin on AsiakJulkL:ssa tarkoitettu viranomainen. Näin ollen myös tuomioistuimen asiakirjojen julkisuus määräytyy AsiakJulkL:n mukaan. Oikeudenkäyntiasiakirjoihin on lisäksi sovellettava niitä koskevia erityissäännöksiä. Vaikka AsiakJulkL:lla pääsääntöisesti kumottiin kaikki sen vastaiset säännökset, jätettiin muun muassa oikeudenkäyntiä ja siitä syntyneitä asiakirjoja koskevat erityissäännökset nimenomaisesti voimaan (AsiakJulkL 26 ja 28 §).

AsiakJulkL:ia täydentäviä oikeudenkäynnin ja oikeudenkäyntiasiakirjojen julkisuutta koskevia erityissäännöksiä sisältyy OK:een (OK 1: 7 sekä OK 24: 5, 6 ja 8) ja OikJulkL:iin. OK:ssa säädetään muun muassa neuvottelujen salaisuudesta sekä tuomion ja päätöksen julkisuudesta. OikJulkL:ssa on säännös, joka oikeuttaa tuomioistuimen määräämään oikeudenkäyntiaineiston tietyin edellytyksin salassa pidettäväksi. Oikeudenkäyntiaineistoa koskevat myös muut kuin AsiakJulkL:iin ja sen nojalla annettuun asetukseen sisältyvät säännökset, jotka aikaansaavat asiakirjasalaisuuden.

AsiakJulkL 23 §:n 2 momentin mukaan tuomioistuimessa saa ilmaista salassa pidettävän asiakirjan, jos se on tarpeen asian käsittelyä varten julkisessa istunnossa. Säännöksiä tuomioistuimen oikeudesta saada tietoja ja asiakirjoja muilta viranomaisilta ja henkilöiltä sisältyy

OK:een ja eräisiin muihin lakeihin (esimerkiksi markkinatuomioistuimesta annetun lain 12 §).

3. Uudistuksen syyt

3.1. Yleistä

Oikeudenkäynnin julkisuus tunnustetaan kansainvälisestikin yhdeksi prosessioikeuden johtavaksi periaatteeksi. Se ei kuitenkaan ole poikkeukseton, vaan periaatetta on rajoitettu yhteiskunnan tai kansalaisten tärkeiden etujen suojaamiseksi. Näin on menetelty myös Suomen OikJulkL:ssa. Yhteiskunnallisen kehityksen myötä muuttuvat tarpeet käsitellä asioita poikkeuksellisesti suljetuin ovin. Säännösten kehittämistarpeita aiheuttaa myös tuomioistuinorganisaation ja oikeudenkäyntimenettelyn muuttumisesta.

Yleiset suuntaviivat siitä, miten oikeudenkäynnin julkisuutta kansainvälisesti katsoen olisi kehitettävä, on vahvistettu Yhdistyneiden Kansakuntain yleiskokouksen vuonna 1966 hyväksymässä kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa. Yleissopimus tuli meillä voimaan 23.3.1976 (laki 107/76 ja asetus 108/76; SopS 7—8/76). Voimassa oleva lainsäädäntömme ei ole kaikilta osin sopusoinnussa yleissopimuksen kanssa. Tämän vuoksi Suomi teki ratifioidessaan sopimuksen varauksen muun muassa oikeudenkäynnin julkisuuden osalta (voimaansaattamisasetuksen 2 §:n 4 kohta). Eduskunta on edellyttänyt, että hallitus ryhtyisi toimiin lainsäädännön uudistamiseksi ja kehittämiseksi siten, että tehdyt varaukset voitaisiin mahdollisimman nopeasti poistaa niiltä osin kuin se on oikeusjärjestyksemme kannalta tarkoituksenmukaista (eduskunnan vastaus 1975 vp. — hallituksen esitys n:o 42/1974 vp.).

3.2. Oikeudenkäytön julkisuudesta annetun lain soveltamisala

OikJulkL:n mukaan asiain käsittely yleisissä tuomioistuimissa on julkinen. Käytännössä käsittely on säännönmukaisesti julkinen vain kihlakunnanoikeudessa ja raastuvanoikeudessa. Hovioikeuksissa, korkeimmassa oikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa julkinen kä-

sittely on poikkeuksellista. Toisaalta käsittely on säännönmukaisesti julkinen useissa erityistuomioistuimissa kuten maa-oikeudessa, työtuo-

omioistuimissa, sotaoikeudessa ja valtakunnan-oikeudessa. Käsittely on OikJulkL:n mukaan julkista kokonaisuudessaan ja siitä riippumatta, onko menettely kirjallinen vai suullinen. Laki näyttää kuitenkin tarkoitetun koskemaan vain niitä käsittelyvaiheita, joissa asianosaisella on oikeus olla läsnä. Käytännössä kirjallinen menettely onkin ollut kokonaan julkisuuden ulkopuolella, vaikka sekin saattaa sisältää eräitä suullisia osia, kuten suullisen esittelyn sekä tuomioistuinten jäsenten välisen neuvottelun ja äänessä. Sitä vastoin kirjallisen menettelyn yhteydessä toimitettu asianosaisten, todistajien tai asiantuntijoiden kuulustelu on sellainen oikeudenkäyntimenettelyn vaihe, johon julkisuus voimassa olevan lain mukaan ulottuu.

Käsittely on nykyisin siis säännönmukaisesti julkinen yleisissä alioikeuksissa ja niissä erityistuomioistuimissa, joissa käsittely on suullinen. Käsittely on periaatteessa julkinen myös muissa tuomioistuimissa silloin, kun pääsääntöisestä kirjallisesta menettelystä poiketen toimitetaan suullinen käsittely.

OikJulkL:ia olisi oikeudenkäynnin julkisuutta sääntelevänä yleislakina tarkistettava niin, että se vastaisi vallitsevaa tilannetta ja käytännön tarpeita.

3.3. Oikeudenkäytön julkisuudesta annetun lain aineellinen sisältö

Voimassa olevat säännökset oikeudenkäynnin julkisuudesta pohjautuvat pääasiassa vuosisadan vaihteessa laadittuihin ehdotuksiin. Osittain säännökset ovat vieläkin vanhempaa perua. Säännökset ilmentävät oman aikakautensa ajattelutapaa eivätkä kaikilta osilta enää vastaa nykyisiä tavoitteita.

Edellä mainitussa kansainvälisessä yleissopimuksessa on hyväksytty eräitä periaatteita, joiden mukaan oikeudenkäynnin julkisuussäännöstöä pyritään kehittämään kansainvälisesti. Nämä periaatteet velvoittavat myös Suomea, joka on liittynyt sopimukseen.

Yleissopimuksen oikeudenkäynnin julkisuutta koskevien määräysten johtavana periaatteena voidaan pitää oikeudenkäynnin julkisuuden korostamista asianosaisen oikeusturvan sekä tuomioistuihin kohdistuvan yleisen kansalaisval-

vonnan takeena. Toisaalta sopimuksessa korostetaan oikeutta julkisesta käsittelystä poikkeamiseen paitsi yleisen edun sitä vaatiessa, myös niissä tapauksissa, joissa julkinen oikeudenkäynti voisi vahingoittaa vakavasti yksilön persoonallisuuden tai yksityiselämän oikeutettua suojaa. Ilmauksena ensiksi mainitusta periaatteesta on määräys, että tuomioistuimen päätöksen ja tuomion tulee olla julkinen. Yksityisyyden suojan huomioon ottamista merkitsee puolestaan määräys, jonka mukaan käsittely voi olla suljettu, jos asianosaisten yksityiselämän edut sitä vaativat. Yksityisyyden suojaamista tarkoittaa myös määräys, ettei tuomion eikä päätöksen tarvitse olla julkinen, jos oikeudenkäynti koskee avioliittoasiaa tai lapsen houlusta.

OikJulkL:n mukaan tuomioistuimella on valta julistaa päätös ja tuomio suljetuin ovin sekä määrätä paitsi muu oikeudenkäyntiaineisto, myös suljetuin ovin julistettu tuomio tai päätös salaiseksi. Salaisuusmääräys voidaan antaa toistaiseksi tai ainiaksi. OikJulkL:n tämä säännös on ristiriidassa yleissopimuksen kanssa ja tältä osin on sopimusta ratifioitaessa jouduttu tekemään varaus. Vaikka tuomioistuimet ovat yleensä salaisissakin asioissa julkistaneet sekä syytekirjelmän että tuomion, antaa voimassa oleva laki mahdollisuuden liian pitkälle menevään oikeudenkäyntiä koskevien perustietojen salaamiseen.

OikJulkL:n säännökset, jotka oikeuttavat tai velvoittavat suljettuun käsittelyyn, eivät muutoinkaan kaikilta osin ole tyydyttäviä. Yksilön persoonallisuuden ja yksityiselämän suojaaminen edellyttää, että tuomioistuin voi asianosaisten vaatimuksesta käsitellä suljetuin ovin eräitä muitakin yksityiselämään arkaluonteisella tavalla kajoavia asioita kuin vain ne, jotka voimassa olevassa laissa on tällä perusteella säädetty käsiteltäviksi yleisön läsnä olematta.

Vaikka yleissopimuksessa mainitaan perusteena, jolla julkisesta käsittelystä voidaan poiketa, myös moraaliset näkökohdat, ei OikJulkL:ssa liene tarpeellista säilyttää säännöstä, joka velvoittaa tuomioistuimen käsittelemään asian suljetuin ovin, jos julkinen käsittely voisi loukata siveellisyyttä. Lähtökohta voimassa olevassa säännöksessä näyttää olevan yleisön siveellisten tunteiden suojeleminen. Käytännössä säännöstä sovelletaan pääasiassa siveellisyysrikkoksia käsiteltäessä. On selvää, että tällaiset ja eräät niihin rinnastettavat asiat on syytä käsitellä vastaisuudessa suljetuin ovin. Tarkoi-

tuksenmukaisemman sääntelylähtökohdan näissä tapauksissa antanee kuitenkin asianosaisten persoonallisuuden ja yksityiselämän oikeutettu suojaaminen kuin yleisön siveellisten tunteiden varjeleminen. Oikeudenkäynnin seuraaminen on vapaachtoista ja asian laatu lieene yleensä yleisön tiedossa etukäteen.

3.4. Oikeudenkäytön julkisuudesta annetun lain ja yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain välinen suhde

Oikeudenkäyntiasiakirjojen ja muun oikeudenkäyntiaineiston julkisuus määräytyy pääasiassa AsiakJulkL:n mukaan, jota kuitenkin täydentävät oikeudenkäynnin ja siinä syntyneiden asiakirjojen julkisuutta koskevat erityissäännökset (AsiakJulkL 26 ja 28 §). Jollei erityisiä säännöksiä ole, sovelletaan tuomioistuimenkin asiakirjoihin yksinomaan AsiakJulkL:ia. OikJulkL:n ja AsiakJulkL:n keskinäisestä suhteesta olisi molempiin lakeihin sisällytettävä nykyistä selvemmat säännökset.

Salassa pidettävien asiakirjojen esittämistä oikeudenkäynnissä koskevat säännökset ovat keskenään ristiriitaiset. AsiakJulkL 23 §:n 2 momentin mukaan tuomioistuimessa on lupa "julkaista" salassa pidettävä asiakirja, jos se on tarpeen asian käsittelyä varten julkisessa istunnossa. Säännöksen mukaan julkinen käsittely murtaa asiakirjasalaisuuden. Toisaalta OK 17 luvussa kielletään esimerkiksi virkamiestä ehdottomasti todistamasta siitä, mistä hän on vai tiolovelvollinen, tai tuomasta oikeuteen salassa pidettävää asiakirjaa.

OK 17 luvun 34 §:n 1 momentin mukaan todistajan kuulustelu on toimitettava suljetuin ovin muun muassa silloin, kun todistaja on velvoitettu ilmaisemaan tai hänen on sallittu ilmaista salainen tieto. Samoin on meneteltävä, kun asianosaista kuullaan totuusvakuutuksen nojalla (OK 17: 65), mutta ei sitä vastoin silloin, kun salainen asiakirja tuodaan oikeuteen (OK 17: 12), asiantuntijaa kuullaan (OK 17: 51) taikka esine tai asiakirja tuodaan katsastettavaksi (OK 17: 57). Vuonna 1975 toteutetun OikJulkL:n muutoksen jälkeen tuomioistuimella on tosin oikeus käsitellä asia suljetuin ovin silloin, kun sille esitetään tietoja, jotka erityisen säännöksen tai määräyksen mukaan on pidettävä salassa. Jollei tuomioistuin määrää pöytäkirjaa tältä osin pidettäväksi sa-

lassa, oikeudenkäynnissä esitetty tieto tulee pöytäkirjan osana julkiseksi.

3.5. Oikeudenkäytön julkisuudesta annetun lain menettelysäännökset

OikJulkL:iin ei sisälly säännöksiä siitä, kenellä tuomioistuimen jäsenten lisäksi on mahdollisesti oikeus olla läsnä suljetussa käsittelyssä ja tuomioistuimen salaisessa neuvottelussa.

OikJulkL:n mukaan alle 18-vuotias ei saa olla läsnä julkisessakaan käsittelyssä, ellei siihen ole olemassa erityistä syytä. Tällainen erityissäännös ei näytä enää tarpeelliselta.

OikJulkL 3 §:n mukaan tuomioistuin voi tietyin edellytyksin antaa julkisesti käsiteltäviä asioita koskevan väliaikaisen julkistamiskiellon. Käytännössä tätä säännöstä ei ole sovellettu.

4. Uudistuksen toteuttaminen

Esityksessä ehdotetaan oikeudenkäynnin julkisuutta koskevat säännökset uudistettaviksi kokonaan. OikJulkL ehdotetaan kumottavaksi ja korvattavaksi uudella lainsäädännöllä, joka olisi sopusoinnussa Yhdistyneiden Kansakuntain yleissopimuksen kanssa ja vastaisi yleistä yhteiskuntakehitystä. Näin voitaisiin poistaa yleissopimuksen voimaansaattamisasetuksen 2 §:n 4 kohdassa mainittu varauma.

Oikeudenkäynnin tulee lähtökohtaisesti olla julkinen. Perusteena on asianosaisen oikeusturvan tehostaminen erityisesti rikosasioiden oikeudenkäynnissä. Julkinen oikeudenkäynti mahdollistaa myös tuomioistuinten toiminnan arvioinnin. Julkinen oikeudenkäynti lisännee niin ikään yleisön luottamusta tuomioistuinlaitosta kohtaan.

Toisaalta oikeudenkäynnissäkin on otettava huomioon henkilön persoonallisuuden ja yksityiselämän oikeutettu suoja. On myös selvää, että tietyissä tapauksissa tärkeä yleinen etu saattaa syrjäyttää julkisuusperiaatteen. Myös muiden tärkeiden syiden vuoksi voi olla välttämätöntä poiketa julkisuusperiaatteesta.

Päämääränä uudistuksen toteuttamisessa on sovittaa yhteen toisaalta ne edut, jotka voidaan saavuttaa julkisella oikeudenkäynnillä, ja toisaalta ne edut, joiden suojaaminen edellyttää suljettua käsittelyä.

Nykyisen OikJulkL:n soveltamisala ei ole sopusoinnussa sen kanssa, miten oikeudenkäynnin julkisuus todellisuudessa toteutuu. Käsittely on käytännössä julkinen muissakin kuin yleisissä tuomioistuimissa. Toisaalta julkisuus ei toteudu yleisissäkään tuomioistuimissa, ellei käsittely ole suullinen. Oikeudenkäynnin julkisuutta koskevan lakiehdotuksen soveltamisala on tällaisten ristiriitojen poistamiseksi OikJulkL:sta poikkeava.

Käsittelyn julkisuudesta ja asiakirjajulkisuudesta olisi säädettävä erikseen. Samassa laissa säätäminen tosin korostaisi julkisuusperiaatteen merkitystä ja helpottaisi käsittelyn julkisuutta ja asiakirjajulkisuutta koskevien säännösten yhdenmukaistamista. Kun käsittelyn julkisuus kuitenkin liittyy olennaisesti menettelyyn, on pidetty parempana ratkaisuna, että siitä säädetään asianomaisten menettelysäännösten yhteydessä.

Oikeudenkäynnin julkisuutta koskevat perussäännökset olisi mahdollista sijoittaa myös omaksi luvukseksi OK:een. Kun OK koskee vain yleisiä riita- ja rikosasiain tuomioistuimia, olisi muita tuomioistuimia koskevissa laeissa tällöin viitattava OK:n yleissäännöksiin. Tämän vuoksi ja ottaen huomioon, että OK:n säännöksiä tullaan vastaisuudessa ehkä huomattavastikin muuttamaan, on pidetty tarkoituksenmukaisena, että laki oikeudenkäynnin julkisuudesta säädetään ainakin tässä vaiheessa koskemaan kaikkia tuomioistuimia ja että se säädetään erillisenä lakina.

5. Asian valmistelu

Valtioneuvoston 4.5.1972 asettaman tietojärjestelmäkomitean hallinto- ja elinkeinotietojärjestelmäkomitean hallinto- ja elinkeinotietojärjestelmäkomitean laati ehdotusluonnoksen julkisuuslaiksi, joka sisälsi myös käsittelyn julkisuutta koskevia säännöksiä. Julkisuuslakiehdotus oli tarkoitettu julkisuusperiaatteen eri ilmenemismuotoja eli asiakirjajulkisuutta, käsittelyn julkisuutta ja tiedottamista koskevien säännösten koonnukseksi. Sillä olisi kumottu muun muassa OikJulkL.

Tietojärjestelmäkomitea lakkautettiin 1.4.1975. Oikeusministeriö kuuli touko—kesäkuussa 1976 julkisuuslakiehdotuksen suuntaviivoista yhteensä 16 asiantuntijaa. Ministeriö asetti 26.10.1976 työryhmän jatkamaan valmistelutyötä julkisuuslakiluonnoksen ja edellä mainittujen asiantuntijalausuntojen pohjalta. Työryh-

män ehdotus julkisuuslainsäädännön osittaisuudistukseksi (oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 14/1978) sisälsi muun muassa ehdotukset uudeksi laiksi oikeudenkäynnin julkisuudesta ja eräksi siihen liittyviksi lainmuutoksiksi. Työryhmän ehdotuksesta pyydettiin lausunnot kaikkiaan 119 virastolta, laitokselta ja yhteisöltä. Ministeriölle toimitettiin yhteensä 100 lausuntoa (tiivistelmä lausunnoista on julkaistu oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisuna 10/1979). Lausunnoissa suhtauduttiin työryhmän ehdottamaan oikeudenkäynnin julkisuuden sääntelyyn pääpiirteissään myönteisesti.

Oikeusministeriössä laadittiin 20.4.1982 päivätty luonnos hallituksen esitykseksi laiksi oikeudenkäynnin julkisuudesta ja eräksi siihen liittyviksi lainmuutoksiksi. Valtioneuvosto pyysi ehdotuksesta 14.10.1982 laintarkastus-

kunnan lausunnon. Antamassaan lausunnossa (n:o 3/1982) laintarkastuskunta katsoi olevan perusteltua aihetta uudistaa oikeudenkäynnin ja oikeudenkäyntiaineiston julkisuutta koskeva lainsäädäntö. Laintarkastuskunnalla ei ollut huomauttamista ehdotuksen peruseriaatteisiin ja rakenteeseen, mutta joissakin yksityiskohdissa esitettiin tarkistuksia.

6. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset

Esityksen mukaan säänneltäisiin julkisuutta nykyisessä oikeudenkäyntiorganisaatiossa ja -menettelyssä. Esityksen toteuttamisesta ei aiheudu organisatorisia eikä taloudellisia vaikutuksia valtiolle eikä kunnille.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakien perustelut

1.1. Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta

1 §. *Soveltamisala.* OikJulkL 1 §:ssä säädetään, että asiain käsittely yleisissä tuomioistuimissa on julkinen.

Todellisuudessa asiain käsittely on säännön mukaisesti julkinen vain yleisissä alioikeuksissa. Hovioikeudessa käsittely on julkinen lähinnä vain niissä asioissa, jotka se käsittelee ensi astena. Korkeimmassa oikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa, joissa käsittely on pääsääntöisesti asiakirjaprosessia, ei asian käsittely ole koskaan kokonaisuudessaan julkinen. Jos asiassa toimitetaan suullinen käsittely tai katselmus, voi tämä käsittelyvaihe olla julkinen.

Erityislaissa olevien viittaussäännösten nojalla OikJulkL:ia sovelletaan useisiin erityistuumioistuimiin. Tällaisia viittaussäännöksiä sisältyy työtuomioistuimesta annettuun lakiin (38 §), vesilakiin (15:13 ja 23), jakolakiin (331 §), vakuutus-oikeudesta annettuun lakiin (9 §) ja markkinatuomioistuimesta annettuun lakiin (17 §).

Erityisiä säännöksiä käsittelyn julkisuudesta on korkeimmasta hallinto-oikeudesta annetus-

sa laissa (16 c §), läänioikeuslaissa (20 §) ja markkinatuomioistuimesta annetussa laissa (12 §).

Lailliseen oikeudenkäyntijärjestykseen kuuluvana OikJulkL:ia on sovellettava myös korkeimmassa hallinto-oikeudessa (korkeimmasta hallinto-oikeudesta annetun lain 14 §), läänioikeudessa (läänioikeuslain 25 §), liikevaihtovero-oikeudessa (liikevaihtovero-oikeudesta annetun lain 7 §) ja virkaylioikeudessa (valtion viran tai pysyvän toimen haltijain nimittämiskirjoista sekä heidän oikeudestaan pysyä virassaan tai toimessaan annetun lain 24 §). Osaa näistä tuomioistuimista OikJulkL koskee myös muulla perusteella. Valtakunnanoikeuteen OikJulkL:ia on sovellettu sillä perusteella, että oikeudenkäynnin julkisuus on eräs rikosprosessin johtavista periaatteista.

Pykälän mukaan laki oikeudenkäynnin julkisuudesta koskisi kaikkia tuomioistuimia. Tämä vastaa parhaiten todellista tilannetta. Käytännössä käsittely ei tietenkään olisi kaikissa tuomioistuimissa julkinen yhtä laajalti. Tähän vaikuttavat paitsi käsittelyn suullinen tai kirjallinen muoto, myös kussakin tuomioistuimessa käsiteltävien asioiden laatu ja se, onko ne ehkä muualla säädetty salassa pidettäväksi.

Uloittamalla laki kaikkiin tuomioistuimiin voidaan myös helpommin yhdenmukaistaa perusteet, jotka oikeuttavat poikkeamaan julkisesta käsittelystä.

Koska tuomioistuimen käsite on jossakin määrin tulkinnanvarainen, on pidetty tarkoituksenmukaisena, että laissa luetellaan tyhjentävästi ne viranomaiset, joihin lakia sovelletaan. Toinen mahdollisuus olisi, että laki säädettäisiin koskemaan yleisiä tuomioistuinta, erityistuomioistuinta ja hallintotuomioistuinta. Ehdotetusta luetteloperiaatteesta seuraa, että luetteloa olisi täydennettävä, jos lain haluttaisiin koskevan tulevaisuudessa mahdollisesti perustettavia uusia tuomioistuinta tai muita viranomaisia. Koska asunto-oikeus on osa yleistä alioikeutta, ei asunto-oikeutta ole erikseen mainittu.

Vankilaoikeus voi määrätä nuoren rikoksen tekijän rangaistuksen kärsittäväksi nuorisovankilassa ja vaarallisen rikoksenuusijan eristettäväksi pakkolaitokseen. Kysymys ei ole varsinaisesta oikeudenkäynnistä, vaan aiemman tuomion täytäntöönpanosta. Vankilaoikeutta ei ole sen vuoksi mainittu pykälän soveltamisalaa koskevassa luettelossa.

Oikeudenkäynnin julkisuuden sääntely ulottuu nykyiseen tapaan vain niihin menettelyn vaiheisiin, joissa asianosaisella on oikeus olla läsnä.

2 §. *Tiedot oikeudenkäynnistä.* Asianosaisen oikeusturvan kannalta on tärkeää, että oikeudenkäynnin olemassaoloa ei voida salata. Myös yleisön kannalta on asianmukaista, että on mahdollisuus saada tieto siitä, mitä asioita on saatettu tuomioistuinten ratkaistaviksi. Nykyisin ei nimenomaisen säännöksen puuttuessa ole selvää, onko yleisöllä kaikissa tapauksissa oikeus saada tieto esimerkiksi tietynlaisen oikeudenkäynnin olemassaolosta ja asianosaisen nimestä.

Mainituista syistä lakiehdotukseen on sisällytetty nimenomainen pykälä oikeudenkäynnin olemassaoloa koskevien tietojen julkisuudesta. Asianosaisen henkilötiedot, käsiteltävän asian laatu sekä asian käsittelyn ajankohta ja paikka olisi ilmoitettava niitä tiedustelevalle viimeistään silloin, kun asian käsittely on alkanut tuomioistuimessa. Ilmoitettavia henkilötietoja olisivat asianosaisen nimi, ammatti ja asuinpaikka. Niitä eivät sitä vastoin olisi esimerkiksi henkilöä koskevat rikosrekisterissä olevat tiedot eivätkä muutkaan 2 §:ssä mainitsemattomat tiedot.

Tietojen julkiseksitulo hetkenä on pykälässä varsinaisen tuomioistuin käsittelyn (istunnon) alkaminen. Muina vaihtoehtoina voisivat olla julkiseksituloajankohdan määrittely esimerkiksi oikeudenkäynnin vireilletulon tai kysymyksessä olevien tietojen diaariin merkitsemisen perusteella. Tällöin kuitenkin yleisö voisi eräissä tapauksissa saada tiedon asiasta ennen asianosaista. Kysymyksessä olevat toimenpiteet eivät myöskään aina johda varsinaiseen tuomioistuin käsittelyyn. Kun ehdotetun lain tarkoituksena on nimenomaan säännellä käsittelyn julkisuutta, on päädytty ehdotettuun ratkaisuun. Sääntely ei aiheuta muutosta mahdollisuuteen saada pykälässä tarkoitettuja tietoja asiakirjajulkisuutta koskevien säännösten nojalla tuomioistuimelta jo ennen asian käsittelyä. Puheena olevassa pykälässä ilmaistaisiin vain, milloin tiedot viimeistään tulevat julkisiksi.

3 §. *Julkinen käsittely.* OikJulkL:n mukaan julkisuus koskee asian käsittelyä kokonaisuudessaan. Laki ei sanamuotonsa mukaan tee eroa suullisen ja kirjallisen käsittelyn välillä. Myös tuomion ja päätöksen julistaminen kuuluu asian käsittelyyn. Lainvalmisteluaineiston perusteella voidaan OikJulkL:ssa käytetty sana "käsittely" kuitenkin ymmärtää tarkoitettua käsittämään vain ne oikeudenkäynnin vaiheet, joissa asianosaisella on läsnäolo-oikeus.

Myös käytännössä julkisuus on toteutunut vain suullisessa käsittelyssä ja siinäkin vain niissä tapauksissa, joissa asianosaisella on ollut oikeus olla läsnä. Julkisuutta ei ole ulotettu asiakirjaprosessin yhteydessä toimitettavaan suulliseen esittelyyn, joka on säännönmukainen käsittelytapa ylioikeuksissa ja korkeimmissa oikeuksissa. Sitä vastoin asiakirjaprosessin yhteydessä toimitettava asianosaisen, todistajan tai asiantuntijan suullinen kuuleminen on käsittelyn osa, johon julkisuus ainakin periaatteessa ulottuu. Eri asia on, että yleisöllä käytännössä tuskin on tietoa tällaisista kuulemisista ja että yleisö ei käytännössä ole niissä läsnä. Tuomioistuimen toimittama katselmus on yleensä julkinen ainakin silloin, kun se toimitetaan ulkona.

Käsittelyn julkisuutta ei esityksessäkään ehdoteta ulotettavaksi muihin menettelyn vaiheisiin kuin niihin, joissa asianosaisella on oikeus olla läsnä. Tämä tarkoittaa ensisijaisesti suullista käsittelyä, joka on yleisissä alioikeuksissa säännönmukainen menettely. Suullinen käsittely on käytössä myös valtakunnanoikeudessa, vesioikeudessa, maa-oikeudessa, työtuomioistui-

nessa, markkinatuomioistuimessa ja sota-oikeudessa. Hovioikeudessa käsittely on suullinen lähinnä vain niissä asioissa, jotka se käsittelee ensimmäisenä oikeusasteena.

Julkisuus koskee paitsi varsinaista käsittelyä myös sellaista valmistelevaa käsittelyä, jossa asianosainen saa olla läsnä. Valmisteleva käsittely on käytössä työtuomioistuimessa ja markkinatuomioistuimessa. Julkisuus ei ulotu asian kirjalliseen valmisteluun eikä muuhunkaan sellaiseen valmisteluun, jossa asianosaisella ei ole läsnäolo-oikeutta. Se ei koske myöskään esimerkiksi esitutkintaa.

Niissäkin tuomioistuimissa, joissa käsittely on pääsääntöisesti asiakirjaprosessia, voidaan eräissä tapauksissa toimittaa suullinen käsittely taikka asianosaisen, todistajan tai asiantuntijan suullinen kuulustelu. Suullinen käsittely on mahdollinen korkeimmassa oikeudessa (OK 30: 20—21), korkeimmassa hallinto-oikeudessa (laki korkeimmasta hallinto-oikeudesta 15—16 c §), hovioikeudessa (OK 26: 7—9) ja lääninoikeudessa (lääninoikeuslain 16 ja 17 §). Suullinen kuulustelu voidaan toimittaa ainakin vakuutus-oikeudessa (laki vakuutus-oikeudesta 9 §) ja liikevaihtovero-oikeudessa (laki liikevaihtovero-oikeudesta 10 §). Kuulustelu voi tapahtua paitsi eräänä oikeudenkäynnin välivaiheena, myös vastaisen varalta (OK 17: 10).

Pykälän 2 momentin mukaan suullisen käsittelyn sääntely koskee myös asianosaisen, todistajan ja asiantuntijan suullista kuulustelua ja kuulemista sekä katselmusta. Voimassa olevassa lainsäädännössä on säännöksiä sekä "kuulustelusta" että "kuulemisesta", jotka tarkoittavat itse asiassa samaa. Selvyyden vuoksi momentissa ehdotetaan mainittavaksi molemmat käytössä olevat termit.

Lakiehdotuksen mukaan käsittely on lähtökohtaisesti julkinen kaikissa tapauksissa, joissa kuullaan suullisesti asianosaista, todistajaa tai asiantuntijaa. Suljettu käsittely määräytyisi paitsi oikeudenkäynnin julkisuudesta annettavan lain mukaan, myös mahdollisesti voimassa olevien erityissäännösten perusteella. Tällaisia säännöksiä sisältyy korkeimmasta hallinto-oikeudesta annettuun lakiin (16 c §), lääninoikeuslakiin (20 §) ja markkinatuomioistuinta annettuun lakiin (12 §). Sellainen on myös liikevaihtovero-oikeudesta annetun lain säännös, jonka mukaan kuulustelussa saavat olla läsnä vain asianosaiset ja valtionasiamies (11 §). Verosalaisuudesta johtuu, ettei yleisö saa olla läsnä liikevaihtovero-oikeudessa.

4 §. *Pakollinen suljettu käsittely.* Lakieh-

dotuksen mukaan suljettu käsittely on pakollinen vain, jos julkinen käsittely saattaisi vaarantaa valtion ulkoista turvallisuutta taikka huonontaa valtion suhteita toiseen valtioon tai kansainväliseen yhteisöön.

Valtion ulkoisen turvallisuuden vaarantaminen on suljetun käsittelyn perusteena myös OikJulkL:ssa. Hallituksen esityksessä n:o 8/1925 vp. OikJulkL:ksi ehdotettiin, että käsittely olisi ollut suljettu, milloin julkisuus voisi saattaa yleisen järjestyksen tai valtion turvallisuuden vaaraan. Eduskuntakäsittelyssä poikkeamisperuste rajoitettiin koskemaan vain valtion ulkoista turvallisuutta. Yleistä järjestystä tai valtion sisäistä turvallisuutta ei ole ehdotettu suljetun käsittelyn perusteeksi uudessakaan laissa. Valtion ulkoisen turvallisuuden lisäksi lakiehdotuksessa sitä vastoin mainitaan suhteet vieraaseen valtioon ja kansainväliseen yhteisöön. Nykyistä poikkeusperustetta on näin pyritty täydentämään.

Tuomioistuimen olisi ratkaistava kussakin yksittäistapauksessa, ovatko suljetun käsittelyn perusteet olemassa. Pakollinen suljettu käsittely saattaisi tulla kysymykseen ennen kaikkea maanpetosrikoksia käsiteltäessä. Muista asiatyypeistä voidaan mainita esimerkiksi rikokset ystävyudessa olevaa valtiota vastaan (rikoslain 14 luku). Kuitenkaan ei olisi välttämätöntä, että käsittely viimeksi mainituissa tapauksissa olisi salainen. Joissakin tapauksissa saattaisi suljettu käsittely päinvastoin olla omiaan huonontamaan suhteita vieraaseen valtioon, ja niiden ylläpitäminen vaatii asian julkista käsittelyä.

5 §. *Harkinnanvarainen suljettu käsittely.* Tässä pykälässä tarkoitetuissa tapauksissa suljettu käsittely on harkinnanvarainen. Tuomioistuin voisi harkintansa mukaan päättää, että asia käsitellään joko julkisesti tai yleisön läsnä olematta. Päätös olisi normaaliin tapaan perusteltava.

Harkinnassaan tuomioistuimen olisi kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, onko asianosainen pyytänyt suljettua käsittelyä vai ei. Lakiehdotuksen 5 §:ssä tarkoitettut poikkeamisperusteet ovat pääsääntöisesti asianosaisen etuja suojaavia. Niillä pyritään suojaamaan yksityisen persoonallisuutta ja yksityiselämää. Jos asianosainen katsoo, ettei hänen yksityisyyden suojansa vaadi suljettua käsittelyä, ei tuomioistuimen olisi yleensä aiheutta ottaa sitä huomioon viran puolesta.

Aina ei asianosaisella kuitenkaan ole riittävää kykyä arvostella omaa etuaan. Näin voi

olla esimerkiksi silloin, kun asianosainen on holhouksenalainen. Tällaisia ja muitakin tilanteita silmällä pitäen ehdotetaan, että käsittely voi olla erityisestä syystä suljettu, vaikka asianosainen ei sitä pyydä tai halua.

5 §:n 1 momentissa luetaan kolme tapaus, joissa tuomioistuimella on oikeus käsitellä asiaa kokonaan tai osaksi suljetuin ovin. Ensimmäinen ryhmä tarkoittaa rikosasioita, joiden voitaisiin olettaa säännönmukaisesti koskevan asianosaisen tai muun oikeudenkäynnissä mukana olevan henkilön yksityiselämään liittyviä erityisen arkaluonteisia seikkoja. Näin on yleensä laita siveellisyysrikoksissa, joista säädetään rikoslain 20 luvussa.

Myös kunnianloukkausta ja yksityiselämän loukkaamista koskevat asiat ovat sellaisia, että ne olisi voitava käsitellä yleisön olematta läsnä. Vastaava säännös sisältyy jo voimassa olevaan lakiin. Säännöstä on perusteltu sillä, että näissä asioissa, jotka yleensä ovat asianomistajarikoksia, oikeudenkäynti lisää sitä julkisuutta, jota rikoksen kohde nimenomaan haluaisi välttää. Yksityiselämän loukkaamista koskeva rangaistussäännös voisi jäädä kuolleeksi kirjaimeksi, jollei olisi takeita siitä, ettei syytteen nostaminen lisää julkisuutta.

Tuomioistuimen harkinnan mukaan käsittely voisi olla suljettu muussakin rikosasiassa, joka koskee erityisen arkaluonteista henkilön yksityiselämään liittyvää seikkaa. Perustetta olisi kuitenkin tulkittava suppeasti. Julkinen käsittely on pääsääntö ja poikkeaminen siitä, kuten ehdotettu sanamuotokin osoittaa, olisi mahdollista vain erityisen arkaluonteisissa tapauksissa.

Toinen ryhmä koske siviiliasioita. Harkinnanvaraisen suljetun käsittelyn perusteena on näissäkin persoonallisuuden ja yksityiselämän oikeutettu suojaaminen. Säännös palvelee myös toista päämäärää, nimittäin asian ratkaisemiseksi välttämättömien henkilöä koskevien arkaluonteisten tietojen saamista tuomioistuimen käytettäväksi. Aineellisen totuuden löytämiseksi on ensiarvoisen tärkeää, että tuomioistuimen käytettävissä on riittävä ja luotettava tosiasia-aineisto. Tällaisten tietojen saaminen on helpompaa, jos niiden antaja tietää, että ne tulevat käytettäväksi vain kysymyksessä olevassa oikeudenkäynnissä.

Lakiehdotuksen mukaan käsittely voi olla suljettu avioliittoa, isyyttä, lapseksiottamista,

lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta tai holhous-ta koskevassa taikka muussa sellaisessa riitaihakemusasiasa. Lisäedellytyksenä on, että käsittelyssä esitetään henkilön yksityiselämään liittyviä erityisen arkaluonteisia seikkoja. Suljetun käsittelyn määräämisessä olisi tässä tapauksessa pantava erityinen paino asianosaisen vaatimukselle, mutta myös tuomioistuimen aloitteesta käsittely voisi erityisestä syystä olla suljettu.

Isyyttä koskevista asioista on kysymys lähinnä isyyden vahvistamisesta tai kumoamisesta. Nämä asiat on jo voimassa olevan lain mukaan käsiteltävä suljetuin ovin, jos asianosainen sitä vaatii. Uutta lakiehdotuksessa on suljetun käsittelyn ulottaminen avioliittoa, lapseksiottamista, lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta sekä holhous-ta koskeviin asioihin samoin kuin muihin niihin rinnastettaviin riita- ja hakemusasioihin. Nämä asiat saattavat puuttua henkilön yksityisyyteen samalla tavalla kuin isyyttä koskevat asiat. Samoin kuin edellä mainitun ensimmäisen asiaryhmän kohdalla olisi suljetun käsittelyn perusteita tässäkin tulkittava suppeasti.

Ehdotuksessa tarkoitetuissa avioliittoa koskevista asioista on kysymys lähinnä asumuserosta, avioerosta tai avioliiton peruutumisesta. Uudistus toisi periaatteessa melkoisen joukon riita- ja hakemusasioita harkinnanvaraisen suljetun käsittelyn piiriin. Esimerkiksi vuonna 1981 käsiteltiin yleisissä alioikeuksissa kaikkiaan 34 130 riita-asia, joista 11 075 koski avioeroa ja 6 649 asumuseroa sekä 6 avioliiton peruutumista. 1970-luvulta olevien tietojen mukaan voidaan arvioida, että noin 40 % avioeroista myönnetään asumuseron ja vuoden erillään asumisen perusteella ja vastaavasti noin 15 % kahden vuoden erillään asumisen perusteella. Tällaisissa jutuissa ei yleensä esiintyne ehdotuksessa tarkoitettuja erityisen arkaluonteisia seikkoja. Sama koskee yhteisestä hakemuksesta myönnettäviä asumuseroja, joita oli esimerkiksi vuonna 1981 asumuseroista noin 66 %. Näin arvioiden käsiteltiin vuonna 1981 yleisissä alioikeuksissa noin 7 000 sellaista asumus- tai avioeroasiaa, joissa nimenomaan näyttöä esitettäessä oli saattanut tulla esille yksityiselämään liittyviä erityisen arkaluonteisia seikkoja. Käytännössä suljettu käsittely olisi ehkä kuitenkin tarpeen suhteellisen harvoin. Todellista tilannetta on mahdoton arvioida täsmällisesti.

Oikeudenkäyntien julkisuus kaventuisi siten ehdotuksen mukaan siinä mielessä, että tuomioistuimilla olisi lukuisissa uusissa asioissa mahdollisuus ja velvollisuus harkita, olisiko asia käsiteltävä yleisön olematta läsnä. Toisaalta esimerkiksi yksittäisillä avio- ja asumuseroasioilla, jotka todella päätettäisiin käsitellä yleisön läsnä olematta, on harvoin sellaista yleistä yhteiskunnallista merkitystä, että julkisuuteen olisi tarvetta. Enimmäkseen on kysymys perheen sisäisistä asioista.

Lapseksiottamista koskevan lain 9 §:n mukaan lapseksiottaminen voidaan eräin edellytyksin vahvistaa ilman vanhempien suostumusta. Tässä tarkoituksessa voidaan joutua esittämään erityisen arkaluonteisia henkilön yksityiselämään liittyviä seikkoja. Sama koskee lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 9 §:n mukaista tilannetta. Pykälän 2 momentin nojalla tuomioistuin voi uskoa lapsen huollon vanhempien sijasta yhdelle tai useammalle henkilölle, jos tähän on lapsen kannalta erittäin painavia syitä. Lain 15 §:n 2 momentin mukaan lasta voidaan lisäksi kuulla henkilökohtaisesti tuomioistuimissa, jos on ilmeistä, että kuulemisesta ei saata aiheutua lapselle haittaa.

Holhousta koskevista asioista suljettu käsittely voisi tulla kysymykseen esimerkiksi käsiteltäessä holhottavaksi julistamista tai julistamisen kumoamista.

Eräissä muissakin riita- tai hakemusasioissa voidaan joutua käsittelemään edellä mainitun laatuisia asianosaiselle arkaluonteisia seikkoja. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi testamentin moittimista koskevat asiat.

Kolmannen ryhmän muodostavat ne tapaukset, joissa alle 18-vuotias henkilö on syytteenä rikoksesta. Suljettu käsittely voisi olla tarpeen esimerkiksi siitä syystä, että julkinen käsittely saattaisi vaikeuttaa nuoren rikoksenteijän sopeutumista yhteiskuntaan. Julkinen käsittely voisi myös joissakin tapauksissa antaa nuorelle rikoksenteijälle aiheen vääriin julkisuuden tavoitteluun. Silloin tuomioistuimen olisi omasta aloitteestaan määrättävä käsittely suljetuksi. Muuten suljettu käsittely voisi tässäkin kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa määräytyä pääsääntöisesti sen mukaan, haluaako asianosainen suljettua käsittelyä vai ei.

Suljettu käsittely määräytyy käsittelyajankohdan mukaisen iän perusteella eikä, kuten voimassa olevassa laissa, tekohetken iän mukaan. Ajatuksena on, että nimenomaan julkisesta kä-

sittelytilanteesta voisi aiheutua haittaa alle 18-vuotiaalle. Henkilön ollessa jo vanhempi, kun asiaa käsitellään tuomioistuimissa, ei suljettuun käsittelyyn ole enää samanlaista aiheutta. Joissakin tapauksissa suljettu käsittely voisi toisaalta silloin tulla kysymykseen 5 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla. Ehdotus johtaa siihen, että asian käsittelyn lykkääntyessä nuoren syytetyn ikään olisi kiinnitettävä huomiota myös seuraavalla käsittelykerralla, koska käsittely voisi silloin olla julkinen, vaikka se edellisellä kerralla on ollut suljettu.

5 §:n 2 momentissa luetellut tilanteet poikkeavat edellä tarkoitetuista tapauksista ennen kaikkea siinä, että ne koskevat muuten julkisen oikeudenkäynnin osatapahtumia, jotka olisi voitava toimittaa yleisön olematta läsnä. Vastaavia säännöksiä sisältyy OK 17 luvun 34 §:n 1 momenttiin. Sen mukaan on todistajan kuulustelu toimitettava eräissä tapauksissa suljetuin ovin.

Momentin 1 kohta tarkoittaa tapauksia, joissa oikeudenkäynnissä esitetään salassa pidettävä asiakirja tai ilmaistaan tieto, josta on säädetty vaitiolovelvollisuus. Samantapainen säännös on sisältynyt OikJulkL:iin vuodesta 1976 lähtien. Suljettu käsittely olisi näissä tapauksissa harkinnanvarainen niin kuin nykyisenkin lain mukaan. Toisena mahdollisuutena olisi, että suljettu käsittely olisi näissä tapauksissa pakollinen ja että tämä peruste olisi siis sijoitettu 4 §:ään. Nykyisen lainsäädännön sisältämien salassapito- ja vaitiolosäännösten lukuisuuden ja epäsystemaattisuuden vuoksi ratkaisu olisi kuitenkin käytännössä epätarkoituksenmukainen. Jos suljettu käsittely olisi pakollinen aina, kun oikeudenkäynnissä esitetään salassa pidettävä asiakirja tai ilmaistaan tieto, josta on säädetty vaitiolovelvollisuus, tämä hankaloittaisi oikeudenkäyntimenettelyä.

Ehdotetulla säännöksellä on yhtymäkohtia OK 17 luvun asiakirjan esittämisvelvollisuutta ja todistajan kuulemista koskevien säännösten kanssa, joiden mukaan pääsääntöisesti määräytyy, milloin tuomioistuimella on oikeus saada salassa pidettäviä tietoja. OK 17 luvun 23 ja 34 §:n säännöksiä todistajan kuulemisesta ehdotetaan tarkistettavaksi.

Momentin 2 kohdassa tarkoitetaan tilanteita, joissa henkilö on veloitettu antamaan tuomioistuimelle sellaisia tietoja, joiden antamisesta hän saisi muuten kieltäytyä. Tällaisia ovat muun muassa OK 17 luvun 24 §:ssä mainitut tapaukset. OK:n mukaan todistaja

saa esimerkiksi kieltäytyä antamasta lausumaa, jolla liike- tai ammattisalaisuus tulisi ilmaista, jolleivät erittäin tärkeät syyt vaadi, että todistajaa kuulustellaan niistä. OK 17 luvun 24 §:ään sisältyy myös niin sanottua anonyymiteettisuoja koskevia menettelysäännöksiä. Lakiehdotuksessa tarkoitettu esine voisi olla esimerkiksi sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain 4 §:ssä tarkoitettu tekninen esikuva.

Momentin 3 kohdan mukaan käsittely voi olla suljettu myös silloin, kun siinä kuullaan alle 15-vuotiaasta tai henkilöä, joka muun syyn kuin alaikäisyyden vuoksi on vajaavaltainen. Viimeksimainittu peruste tarkoittaa esimerkiksi mielisairaita tai heikontuneen mielentilan vuoksi vajaavaltaisia. OK 17:21:n mukaan tuomioistuimen on tällöin harkittava, voidaan-ko henkilöä ylipäänsä kuulla todistajana. Jos häntä katsottaisiin voitavan kuulla, saattaisi yleisön läsnäolo kuitenkin vaikuttaa niin kielteisesti hänen käyttäytymiseensä, että suljettu käsittely olisi tarpeen.

6 §. *Läsnäolo suljetussa käsittelyssä.* OikJulkL:iin ei sisälly säännöksiä siitä, kenellä tuomioistuimen jäsenten lisäksi on oikeus olla läsnä suljetussa käsittelyssä. OK 17 luvun 34 §:n 2 momentin mukaan todistajaa voidaan tietyn edellytyksin kuulla asianosaisen saapuvilla olematta. Tällöinkin on todistajan kertomus luettava asianosaiselle, jolla on myös oikeus tehdä todistajalle kysymyksiä.

Oikeudenkäynnissä noudatettava periaate asianosaisen oikeudesta tulla kuulluksi edellyttää, että asianosaisilla on oikeus olla läsnä käsittelyssä riippumatta siitä, onko käsittely suljettu vai ei. Tämän tulisi koskea myös asianosaisen edustajaa oikeudenkäynnissä.

Asianosainen, joka on saapuvilla henkilökohdaisesti, saa käyttää oikeudenkäyntiavustajaa. Tätä oikeutta ei käsittelyn määrääminen suljetuksi saisi rajoittaa.

Lainsäädännössä on myös erityissäännöksiä edustajista. Helsingin yliopiston säännöt sisältävän asetuksen 106 §:n mukaan yliopiston rehtori voi määrätä yliopiston asiamiehen olemaan läsnä ylioppilasta koskevan syyteasian käsittelyssä. Kirkkolain 446 §:n mukaan tuomiokapitulin tulee määrätä sopiva henkilö olemaan tuomiokapitulin asiamiehenä oikeudessa saapuvilla pappia koskevan syyteasian käsittelyssä. Lastensuojeluasetuksen 7 §:n 2 momentin mukaan tulee sosiaalilautakunnan olla

edustettuna tuomioistuimessa alle 18-vuotiaan ollessa syytettynä.

On pidettävä selvänä, että tuomioistuimen jäsenten lisäksi suljetussakin käsittelyssä ovat läsnä siellä tehtäviä suorittavat henkilöt, kuten esittelijä tai pöytäkirjanpitäjä. Myös järjestystä valvovan henkilön tai vanginvartijan läsnäolo voi olla tarpeellista.

Holhooja, huoltaja ja muu laillinen edustaja on rinnastettava asianosaiseen tapauksissa, joissa nämä yksin tai vajaavaltaisen ohella käyttävät puhevaltaa (OK 12: 1 ja 2). Muutoin tuomioistuim voi kuulla vajaavaltaisen holhoojaa, huoltajaa tai muuta laillista edustajaa, jos se vajaavaltaisen edun kannalta katsotaan tarpeelliseksi (OK 12: 3).

Rikosasiassa saatetaan tuomioistuinkäsittelyssä tarvita kielenkääntäjää. Myös kuulo- tai puhevammaisen kuulemisessa saatetaan tarvita tulkkia.

Ehdotuksen mukaan tuomioistuin päättää siitä, ketkä saavat asianosaisten lisäksi olla läsnä suljetussa käsittelyssä. Ainoaksi rajoitusperusteeksi on asetettu, että tuomioistuin pitää läsnäoloa tarpeellisena. Tarpeellisuus tulisi arvioida oikeudenkäynnin ja asianosaisen edun kannalta. Ehdotus merkitsee sitä, ettei esimerkiksi opiskelijoilla olisi oikeutta olla läsnä suljetussa käsittelyssä, koska heidän läsnäoloon ei voitaisi pitää asian käsittelyn kannalta tarpeellisena. OK 17 luvun 34 §:n 2 momentti jäisi erityissäännöksenä edelleen voimaan.

7 §. *Neuvottelu ja äänestys.* Yleisöllä tai asianosaisilla ei nykyisin ole oikeutta olla läsnä tuomioistuimen jäsenten neuvotellessa ratkaisusta. Periaate on johdettu OK 1:7:ään sisältyvästä tuomarinvalasta. Sen mukaan on kielletty ilmaisemasta niitä neuvotteluja, joita oikeus käy suljettujen ovien takana. Kuninkaallisessa kirjeessä 26.11.1736 on lisäksi määrätty, että ”älkөөn kenenkään asiallisen, olipa hän yleinen asiamies tahi yksityinen riitapuoli, olko lupa olla läsnä oikeuden keskustellessa tuomiota varten”. Määräys on julkaistu Svean hovioikeuden kirjeessä 26.1.1737.

Asianosaisten tai yleisön läsnäolo vaikuttaisi jo psykologisista syistä ratkaisuneuvotteluun. Lisäksi läsnäolo voisi häiritä tuomioistuimen työrauhaa. Asialla on merkitystä myös tuomioistuinten riippumattomuudelle. Tämän vuoksi on paikallaan pitää ratkaisuneuvottelut edelleen salaisina.

Eräissä asioissa on jo pelkkä käsittelyaineis-

to niin riidaton, että ratkaisu on vakiintuneen käytännön mukaisesti ilman muuta tietyn sisältöinen. Esimerkkeinä voidaan mainita maksuttoman oikeudenkäynnin myöntäminen ja alaikäisen puolesta tehdyn kiinteistökaupan hyväksyminen yksinkertaisissa tapauksissa. Tällöin voidaan katsoa, että mitään "neuvottelua" asiasta ei tapahdu, vaan päätös julistetaan heti käsittelyn jälkeen. Jos neuvottelua ei käydä, ei myöskään ole tarpeen määrätä läsnäolevia tällaisissa tapauksissa välillä poistumaan istuntohuoneesta.

Edellä mainittu kuninkaallinen kirje 26. 11. 1736 ehdotetaan kumottavaksi lain voimaantulosäännöksellä.

8 §. Tuomion tai päätöksen julistaminen. Voimassa olevan lain mukaan tuomion tai päätöksen julistaminen voi olla suljettu. Tuomio ja päätös voidaan tällöin myös määrätä salaiseksi. Poikkeuksena on isyyden vahvistamista tai kumoamista koskevassa asiassa annettu päätös, jota ei saa määrätä salaiseksi siltä osin kuin se koskee isyyskysymyksen lopputulosta.

Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen mukaan tuomion ja päätöksen tulee olla julkinen "paitsi, milloin alaikäisen etu muuta vaatii taikka oikeudenkäynti koskee avioliittoasiaa tai lasten holhousa".

Asianosaisen oikeusturvan kannalta on arveluttavaa, jos ratkaisu suljettuina käsitellyssä asiassa julistetaan yleisön saamatta olla läsnä ja ratkaisu määrätään lisäksi salaiseksi. Tuomioistuimiin kohdistuvan yleisen luottamuksen ja kansalaisvalvonnan kannalta on välttämätöntä, että se ratkaisu, johon tuomioistuin asiassa päätyy, on julkinen. Tämän tulisi koskea rajoituksitta tuomiolauselmaa, josta käy ilmi oikeudenkäynnin lopputulos, ja sovellettuja lainkohtia. Sitä vastoin saattaisivat tuomion tai päätöksen perustelut sisältää joissakin tapauksissa sellaista, jota ei voitaisi julkistaa haitatta. Jos vain lainkohdat ja tuomiolauselma ovat julkiset, tuomioistuimen tulisi julistettuaan esimerkiksi rikosasiassa päätöksen suljettuina ovin ilmoittaa erikseen asian käsittelyä mahdollisesti seuraamaan saapuneille, mihin rikokseen syytetyn on katsottu syyllistyneen ja minkälaiseen rangaistukseen hänet on tuomittu.

Pykälä koskee vain niitä tapauksia, joissa tuomio tai päätös on säädetty julistettavaksi. Useissa tapauksissa tuomio ja päätös annetaan vain kirjallisena, jolloin se ei voi olla samalla

tavalla julkinen kuin läsnä olevalle yleisölle luettu tuomio tai päätös. Asiakirja, josta tuomio ja päätös käyvät ilmi, on kuitenkin tällöinkin julkinen, jollei toisin ole säädetty. Poikkeussäännöksiä sisältyy muun muassa verolakeihin, mistä johtuu, että esimerkiksi korkeimman hallinto-oikeuden veroasioissa antamat päätökset eivät ole julkisia. Päätökset saadaan kuitenkin julkaista sanamuodon mukaisina tai lyhennettyinä asianosaisten nimiä mainitsematta.

9 §. Oikeudenkäyntiaineiston julkisuus. Oikeudenkäyntiasiakirjat ovat oikeudenkäynnin yhteydessä syntyneitä ja käsittelyssä tuomioistuimelle annettuja asiakirjoja. Nykyisin oikeudenkäyntiasiakirjojen julkisuus määräytyy osittain yleisten asiakirjojen julkisuudesta annettujen säännösten mukaan ja osittain eräiden erityissäännösten mukaan. Yleisten asiakirjain julkisuudesta voimassa olevista säännöksistä pääosa sisältyy AsiakJulkL:iin, mutta niitä on myös muissa laeissa ja asetuksissa. Eritvisäännöksiä oikeudenkäyntiasiakirjojen julkisuudesta sisältyy OK:een ja OikJulkL:iin.

On tarkoituksenmukaista, että tuomioistuinten asiakirjojen julkisuus määräytyy mahdollisimman pitkälle yleisten asiakirjain julkisuutta koskevien yleisten säännösten mukaan. Tämä ilmaistaisiin lakiehdotuksen 9 §:n 1 momentin ensimmäisessä virkkeessä. Siinä ehdotetaan säädettäväksi, että oikeudenkäyntiasiakirjojen julkisuudesta on voimassa, mitä yleisten asiakirjojen julkisuudesta on säädetty, jollei 2 §:stä tai tämän pykälän 2 momentista muuta johdu. Lakiehdotuksen 2 § koskee tietoja oikeudenkäynnistä. Ehdotuksen 9 §:n 2 momentissa tuomioistuin oikeutettaisiin määräämään asiakirjoja tietyin edellytyksin salassa pidettäväksi.

AsiakJulkL ei koske ATK-aineistoa. Lain asiakirjakäsittelyn ulkopuolelle jäävät eräät muutkin tallennetut tiedot samoin kuin kaikki tallentamattomat tiedot. Vaikka AsiakJulkL tulisi periaattessa ulottaa koskemaan kaikkia tallennettuja tietoja, tämä ei näytä mahdolliselta ilman ATK-rekistereiden tietosuojaa koskevaa erityislainsäädäntöä. Tällaista lainsäädäntöä ei Suomessa toistaiseksi ole.

Samat ongelmat, jotka vaikeuttavat asiakirjajulkisuutta koskevan lainsäädännön ulottamista ATK-aineistoon, koskevat tietenkin myös ATK-muotoista oikeudenkäyntiaineistoa. Ongelmat ovat kuitenkin rajoitetummat, eivätkä ilmeisesti estä julkisuusperiaatteen ulottamista ATK-muotoiseen oikeudenkäyntiaineistoon. Tä-

män vuoksi ehdotetaan säädettäväksi, että se, mitä asiakirjasta on säädetty, koskee myös muuta oikeudenkäyntiaineistoa. Oikeudenkäyntiaineiston julkisuus ja salaisuus määräytyisi näin ollen AsiakJulkL:n säännösten mukaan siitä riippumatta, voidaanko aineistoa pitää asiakirjana vai ei.

Voimassa olevan lain mukaan tuomioistuinmella on valta määrätä se, mitä suljettujen ovien takana on tapahtunut, salassa pidettäväksi joko ainaiseksi tai toistaiseksi. Salaisuusmääräys voidaan ulottaa myös suljetuin ovin julistettuun tuomioon ja päätökseen.

Tuomiolauselmää ja sovellettuja lainkohtia ei tulisi koskaan voida määrätä salaisiksi. Sitä vastoin voisi olla tarpeen määrätä muu oikeudenkäyntiaineisto salaiseksi samoilla perusteilla, jotka ovat aiheuttaneet suljetun käsittelyn. Myös silloin, kun käsittely on ollut julkinen, saattaa olla perusteltua aihetta määrätä kirjallinen oikeudenkäyntiaineisto joiltakin osin salassa pidettäväksi. Tätä koskevat säännökset ehdotetaan otettavaksi 9 §:n 2 momentiksi. Eritylinsäädännöstä johtuen eivät tuomioistuinten päätökset ole julkisia esimerkiksi verotuslain mukaisissa veroasioissa (132 §).

Lakiehdotuksen mukaan salassapitomääräystä ei saa antaa ainaiseksi eikä toistaiseksi. Se olisi annettava aina määräajaksi. Määräaika voi olla enintään 40 vuotta. Enimmäisajan ulottamista 40 vuoteen on pidetty perusteltuna lähinnä ehdotuksen mukaan pakolliseen suljettuun käsittelyyn johtavien syiden vuoksi. AsiakJulkL 4 luvun säännösten perusteella tuomioistuin voisi myös peruuttaa antamansa salassapitomääräyksen ennen asettamansa määräajan päättymistä. Määräyksen voisi antaa ja peruuttaa paitsi alioikeus myös asiaa käsittelevä ylioikeus tai ylin oikeusaste.

OikJulkL 3 §:n 3 momentin mukaan se, joka rikkoo oikeuden määräyksen, on tuomitettava sakkoon, jollei teko käsitä rikosta, josta on säädetty ankarampi rangaistus. Tällaista rangaistussäännöstä ei ehdotetussa laissa ole pidetty tarpeellisenä, vaan AsiakJulkL:iin (27 §) ja rikoslakiin (40: 19 a) sisältyvät säännökset on katsottu riittäviksi.

10 §. *Järjestyssäännöksiä.* Pykälään ehdotetaan otettavaksi eräitä järjestystä koskevia säännöksiä. Pykälän 1 momentin säännökset sisältyvät jo OikJulkL:iin suurin piirtein samalaisina. Järjestyksenpitoa koskevia säännöksiä on lisäksi OK 14: 6:ssa ja 7:ssä. Tuomioistuinten puheenjohtajan antamien määräysten nou-

dattamatta jättämisestä voidaan rangaista OK 14: 7:n mukaan.

Pykälän 2 momentin säännöstä ehdotetaan ajanmukaistettavaksi vastaavasta nykyisestä säännöksestä, joka koskee vain kuvien ottamista tuomioistuimen istuntohuoneessa. Ehdotetussa muodossa säännös koskee kaikkia eri tapoja, joilla tallennetaan kuvia tai ääniä (kuvaaminen, nauhoittaminen tai levyttäminen) taikka siirretään niitä toiseen paikkaan (esimerkiksi suora radio- tai televisiolähetys).

Voitaisiin ajatella, että kuvaaminen, nauhoittaminen tai muu sellainen olisi sallittua vain asianosaisen tai muun kohteena olevan henkilön luvalla. Toisaalta esimerkiksi kuvaaminen ei muuallakaan julkisella paikalla edellytä asianomaisen lupaa, joten ei liene syytä asettaa oikeudenkäynnissä esiintyviä erityisasemaan. Kun pykälä muutoinkin koskee vain järjestyksenpitoa, ehdotetaan, että valokuvaaminen, nauhoittaminen sekä kuvan tai äänen muu tallentaminen ja siirtäminen teknisin menetelmin on tuomioistuimen istuntohuoneessa sallittu puheenjohtajan luvalla. Säännöksen tarkoituksena on turvata oikeudenkäynnin häiriötön sujuminen. Käytännössä voitaisiin kiinnittää huomiota myös oikeudenkäynnissä esiintyvien henkilöiden yksityisyyden suojaan.

11 §. *Muutoksenhaku.* OikJulkL 3 §:n 4 momentissa säädetään, että "mitä oikeus päättää julkisuuden poistamiseksi tai rajoittamiseksi tahi järjestyksen ylläpitämiseksi, menköön heti täytäntöön". Muutoksenhausta ei ole nimellisesti säädetty. Muutoksenhauulla ei yleensä olisikaan merkitystä, kun tuomioistuinten päätöstä on heti noudatettava.

Myös ehdotuksessa on pidetty tuomioistuinten tai sen puheenjohtajan lakiehdotuksen 4—6 ja 8—10 §:n nojalla tekemiä päätöksiä sen luonteisina, että muutoksenhakua niihin ei ole tarpeen erikseen sallia. Päätökset koskevat oikeudenkäynnin kulkua. Esimerkiksi oikeudenkäyntiväitteen johdosta annettuun päätökseen ei saa pääsääntöisesti hakea muutosta erikseen (OK 16: 3). Toisaalta OK 17: 17:n mukaan on muun muassa se, joka on velvoitettu tuomaan asiakirjan oikeuteen ja tuomittu tällaisen velvoituksen laiminlyömisestä uhkasakkoon, oikeutettu siitä erikseen valittamaan. Voitaisiin ajatella, että tuomioistuimen päätöksestä tulisi samoin voida erikseen valittaa silloin, kun tuomioistuin on hylännyt pyynnön asian käsittelemisestä kokonaan tai osaksi yleisön läsnä olematta. Pynnön on voinut esit-

tää esimerkiksi henkilö, joka on velvoitettu tuomaan oikeuteen asiakirjan, jonka esittämistä saisi muuten kieltäytyä. Kun päätös tässäkin tapauksessa kuitenkin ensisijaisesti koskee oikeudenkäynnin kulkua, ei muutoksenhakumahdollisuutta ole pidetty tarpeellisenä.

Säännös koskee varsinaista muutoksenhakua. Se ei estä tekemästä kantelua tuomioistuimen tai sen puheenjohtajan päätöksestä.

12 §. *Voimaantulosäännös.* Pykälä sisältää voimaantulosäännöksen. Sillä ehdotetaan myös kumottavaksi voimassa oleva OikJulkL sekä kuninkaallinen kirje 26. 11. 1736 kuninkaallisten asiamiesten ja viskaalien velvollisuudesta olla oikeudesta poissa, kun keskustellaan asioista, joissa he ovat käyttäneet puhevaltaa ("Bref, huru Kongl. Ombuds-Män och Fiscaler sig skola från Rätten afhålla, när de saker förekomma, hwarå de tala").

Lakiehdotuksen mukaan oikeudenkäyntiaineistoa koskeva salassapitomääräys olisi annettava aina määräajaksi, joka voi olla enintään 40 vuotta. OikJulkL:n mukaan salassapitomääräys on voitu antaa ainaiseksi tai toistaiseksi. Koska pitkien ja määräaikaan sitomattomien salassapitomääräysten voimassaoloa ei voida pitää perusteltuna, ehdotetaan säädettäväksi, että OikJulkL:n nojalla annettuun määräykseen perustuva oikeudenkäyntiaineiston salassa pitäminen lakkaisi joka tapauksessa viimeistään 40 vuoden kuluttua oikeudenkäynnin julkisuudesta annettavan lain voimaantulosta.

1.2. Laki yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 23 ja 26 §:n muuttamisesta

23 §. AsiakJulkL 23 §:n 2 momentin mukaan tuomioistuimissa "on lupa julkaista" (salassa pidettävä) asiakirja, jos se on tarpeen asian käsittelyä varten julkisessa istunnossa.

Säännös tarkoittaa sitä, että tuomioistuimella on oikeus käsitellä salassa pidettävää asiakirjaa julkisessa istunnossa. Kysymys on tuomioistuimen menettelystä. Säännöksessä ei puututa siihen, milloin joku voi esittää tuomioistuimessa salassa pidettävän asiakirjan taikka milloin tuomioistuimella on oikeus saada tällainen asiakirja. AsiakJulkL:ssa ei ole ylipäätään ratkaistu sitä, milloin viranomaisella on oikeus saada salassa pidettävä asiakirja toiselta viranomaiselta tai muulta. Tämä oikeus määräytyy muiden säännösten tai periaatteiden mukaan, mikä seikka ilmenee myös AsiakJulkL 23 §:n 1 momentista.

Viranomaismenettelyä koskevana AsiakJulkL 23 §:n 2 momentin säännös ei varsinaisesti kuuluisi AsiakJulkL:iin. Säännökset salassa pidettävän asiakirjan käsittelystä oikeudenkäynnissä sisältyvät nyt ehdotettuun lakiin oikeudenkäynnin julkisuudesta. Lakiehdotuksen 5 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan tuomioistuimella on oikeus (harkintansa mukaan) käsitellä salassa pidettävää asiakirjaa julkisessa istunnossa. Tämän vuoksi AsiakJulkL 23 §:n 2 momentista ehdotetaan poistettavaksi maininta tuomioistuimesta.

26 §. Pykälässä viitataan nykyisin muun muassa oikeudenkäyntiasiakirjojen julkisuudesta voimassa oleviin erityissäännöksiin. Koska oikeudenkäyntiasiakirjojen julkisuus määräytyy ehdotuksen mukaan pääsääntöisesti yleisten asiakirjojen julkisuutta koskevien säännösten mukaan, viittaussäännöstä olisi tarkistettava. Lisäksi säännöstä ehdotetaan muutoinkin ajankäsitteistettäväksi. Säännös viittaisi ehdotettuun lakiin oikeudenkäynnin julkisuudesta, valtiopäiväjärjestyksen 56 §:ään sekä kunnallislain 30, 117 ja 134 §:ään.

1.3. Laki oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23 ja 34 §:n muuttamisesta

23 §. Pykälän mukaan virkamies ei saa todistaa siitä, mistä hän on vaitiolovelvollinen. Kun säännöstä on soveltuvin osin noudatettava myös asiakirjan esittämismahdollisuuteen (OK 17: 12), se rajoittaa tuomioistuimen mahdollisuuksia saada aineelliseen totuuteen pääsemiseksi tarpeellista tosiasia-aineistoa. Säännös on liian ehdoton. Tämän vuoksi ehdotetaan, että kiellosta voidaan poiketa, jos tuomioistuin harkitsee siihen olevan erityisiä syitä. Esimerkkinä erityisestä syystä voidaan mainita tilanne, jossa törkeä rikos tulisi lausunnon avulla selvitettyksi tai jossa vaitiolovelvollisuuden noudattaminen ilmeisesti johtaisi syyttömän tuomitukseksi tulemiseen. Ratkaisu olisi tehtävä vertaamalla vaitiolovelvollisuuden perustetta ja asian selvittämistarvetta toisiinsa.

Esillä olevan ehdotuksen tekee mahdolliseksi se, että käsittely voidaan lakiehdotuksen mukaan tällaisissa tapauksissa toimittaa aina yleisön olematta läsnä. Oikeudenkäyntiaineisto voidaan myös määrätä tarpeellisin osin pidettäväksi salassa. Asian käsittelemiseksi tarpeellinen tieto saadaan tuomioistuimen käytettäväksi, mutta se ei leviä ulkopuolisille.

34 §. Pykälän 1 momenttiin nykyisin sisältyvät säännökset todistajan kuulemisesta yleisön läsnä olematta on ehdotettu sisällytettäväksi oikeudenkäynnin julkisuutta koskevan lakiehdotuksen 5 §:n 2 momenttiin. Momentti olisi sen vuoksi joko kumottava tai muutettava pelkästään viittaussäännöksi. Viimeksi mainittua vaihtoehtoa on pidetty tarkoituksen mukaisempana.

1.4. Laki Korkeimmasta hallinto-oikeudesta annetun lain 16 c §:n muuttamisesta

16 c §. Pykälän 2 momentti sisältää viittaussäännöksen OikJulkL:iin. Koska OikJulkL ehdotetaan korvattavaksi lailla oikeudenkäynnin julkisuudesta, olisi viittaussäännös muutettava kohdistuvaksi uuteen lakiin.

1.5. Laki lääninoikeuslain 20 §:n muuttamisesta

20 §. Pykälän 2 momenttiin sisältyvä viittaussäännös OikJulkL:iin olisi muutettava kohdistuvaksi uuteen lakiin.

1.6. Laki markkinatuomioistuimesta annetun lain 12 §:n muuttamisesta

12 §. Pykälän 2 momentin mukaan elinkeinonharjoittajaa ei voida velvoittaa ilmaisemaan liike- tai ammattisalaisuutta, ellei siihen ole erityistä syytä. Säännöksessä viitataan lisäksi OikJulkL:iin ja todetaan, että tuomioistuim voi käsitellä tällaisten tietojen antamisen suljetuin ovin. Koska OikJulkL ehdotetaan korvattavaksi uudella lailla, olisi viittaussäännöstä tarkistettava. Kun suljettu käsittely on puheena olevassa tapauksessa mahdollinen ehdotetun lain mukaan (5 §:n 2 momentin 2 kohta), ei suljetusta käsittelystä ole enää tarpeen säätää erikseen markkinatuomioistuimesta annetussa laissa.

1.7. Laki ulkomaalaislain 34 §:n kumoamisesta

Ulkomaalaislain 34 §:n mukaan korkein hallinto-oikeus voi päättää, että lain 33 §:ssä tarkoitetun muutoksenhakuasian suullinen käsittely tapahtuu suljetuin ovin, jos julkinen käsittely saattaisi vaarantaa Suomen suhteita vierasmaahan valtioon. Korkein hallinto-oikeus voi myös samasta syystä päättää, että oikeudenkäyntiaineisto sovellettuja lainkohtia ja tuomiolauselmia lukuun ottamatta on pidettävä salassa määräjän, kuitenkin enintään 25 vuotta määräyksen antamisesta.

Pykälä sisällytettiin lakiin, koska OikJulkL:n säännöksiä ei pidetty ulkomaalaislain kannalta riittävänä (hallituksen esitys n:o 186/1981 vp.). Oikeudenkäynnin julkisuudesta ehdotetun lain 4 ja 9 § kattaisivat ulkomaalaislain 34 §:n mukaisen sääntelyn. Viimeksi mainittu pykälä poikkeaisi kuitenkin sanamuodoltaan jonkin verran ehdotetusta julkisuuden yleisestä sääntelystä. Tällaista erityissääntelyä ei ole syytä säilyttää, minkä vuoksi pykälä olisi kumottava.

2. Voimaantulo

Ehdotettu lainsäädäntö koskee käsittelyn julkisuutta oikeudenkäynnissä. Lakeja sovellettaisiin kaikkeen oikeudenkäyntimenettelyyn, joka tapahtuu lakien voimaantulon jälkeen. Uudet säännökset koskisivat siis sekä lakien voimaan tullessa vireillä olevia että myöhemmin vireille tulevia oikeudenkäyntejä. Oikeudenkäyntiasiakirjojen salassapidosta aikaisemman lain nojalla annetut määräykset jäisivät sellaisinaan voimaan, kuitenkin niin, että oikeudenkäyntiaineiston salassa pitäminen lakkaisi joka tapauksessa viimeistään 40 vuoden kuluttua tämän lain voimaantulosta.

Lait voisivat tulla voimaan melko pian niiden antamisen jälkeen.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**oikeudenkäynnin julkisuudesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §*Soveltamisala*

Tämä laki koskee oikeudenkäynnin julkisuutta valtakunnanoikeudessa, korkeimmassa oikeudessa, korkeimmassa hallinto-oikeudessa, hovioikeudessa, yleisessä alioikeudessa, maoikeudessa, vesiyläoikeudessa, vesioikeudessa, liikevaihtovero-oikeudessa, vakuutus-oikeudessa, työtuomioistuimissa, markkinatuomioistuimissa, virkaylioikeudessa, lääninoikeudessa ja sota-oikeudessa.

2 §*Tiedot oikeudenkäynnistä*

Tiedot asianosaisen nimestä, ammatista ja asuinpaikasta, samoin kuin asian laadusta sekä asian käsittelyn ajankohdasta ja paikasta ovat julkiset viimeistään silloin, kun asian käsittely tuomioistuimissa on alkanut.

3 §*Julkinen käsittely*

Yleisöllä on oikeus olla läsnä asian valmistelussa ja varsinaisessa suullisessa käsittelyssä, jollei tässä tai muussa laissa ole toisin säädetty.

Mitä tässä laissa säädetään suullisesta käsittelystä, koskee myös asianosaisen, todistajan ja asiantuntijan suullista kuulustelua ja kuulemistä sekä katselmusta.

4 §*Pakollinen suljettu käsittely*

Yleisö ei saa olla läsnä suullisessa käsittelyssä, jos julkinen käsittely saattaisi vaarantaa valtion ulkoista turvallisuutta taikka huonontaa valtion suhteita toiseen valtioon tai kansainväliseen yhteisöön.

5 §*Harkinnanvarainen suljettu käsittely*

Tuomioistuimien voi asianosaisen vaatimuksista tai erityisestä syystä muutenkin päättää,

että suullinen käsittely toimitetaan kokonaan tai osaksi yleisön läsnä olematta,

1) kun käsitellään siveellisyysrikosta, kunnianloukkausta tai yksityiselämän loukkaamista koskevaa asiaa taikka muuta sellaista rikosasiaa, joka koskee erityisen arkaluonteista henkilön yksityiselämään liittyvää seikkaa;

2) kun käsitellään avioliittoa, isyyttä, lapsiksiottamista, lapsen huoltoa ja tapaamis-oikeutta, holhousa taikka muuta sellaista riitaa tai hakemusasiaa ja siinä esitetään erityisen arkaluonteisia henkilön yksityiselämään liittyviä seikkoja; tai

3) kun alle 18-vuotias henkilö on syytteessä rikoksesta.

Tuomioistuimien voi myös päättää, että suullinen käsittely toimitetaan tarpeellisin osin yleisön läsnä olematta,

1) kun siinä esitetään salassa pidettävä asiakirja tai ilmaistaan tieto, josta on säädetty vaitiolovelvollisuus;

2) kun siinä on velvoitettu ilmaisemaan seikka tai tuomaan katsastettavaksi esine tai asiakirja, jonka ilmaisemisesta tai katsastettavaksi tuomisesta saisi muuten kieltäytyä, taikka velvoitettu vastaamaan kysymykseen, johon vastaamisesta saisi muuten kieltäytyä; tai

3) kun siinä kuullaan alle 15-vuotiaista tai henkilöä, joka muulla kuin alaikäisyyden perusteella on vajaavaltainen.

6 §*Läsnäolo suljetussa käsittelyssä*

Suljetussa suullisessa käsittelyssä saavat asianosaisten sekä heidän edustajiensa ja avustajiensa lisäksi olla läsnä ne, joiden läsnäoloa tuomioistuimien pitää tarpeellisenä.

7 §*Neuvottelu ja äänestys*

Neuvottelu ja äänestys tapahtuvat yleisön ja asianosaisten läsnä olematta.

8 §

Tuomion tai päätöksen julistaminen

Yleisöllä on oikeus olla läsnä tuomiota tai päätöstä julistettaessa.

Jos suullinen käsittely on ollut kokonaan tai osaksi suljettu, tuomioistuin voi päättää myös tuomion tai päätöksen julistamisesta yleisön läsnä olematta. Sovelletut lainkohdat ja tuomiolauselma on tällöinkin ilmoitettava julkisesti.

9 §

Oikeudenkäyntiaineiston julkisuus

Oikeudenkäyntiasiakirjojen julkisuudesta on voimassa, mitä yleisten asiakirjojen julkisuudesta on säädetty, jollei 2 §:stä tai tämän pykälän 2 momentista muuta johdu. Mitä asiakirjasta on säädetty, koskee myös muuta oikeudenkäyntiaineistoa.

Jos suullinen käsittely on 4 tai 5 §:n nojalla ollut kokonaan tai osaksi suljettu tai jos siinä on esitetty salassa pidettävä asiakirja tai esine taikka ilmaistu tieto, josta on säädetty vaitiolovelvollisuus, tuomioistuin voi päättää, että oikeudenkäyntiaineisto sovellettuja lainkohtia ja tuomiolauselmaa lukuun ottamatta on pidettävä tarpeellisin osin salassa määräjän, kuitenkin enintään 40 vuotta päätöksen antamisesta.

10 §

Järjestyssäännöksiä

Tuomioistuimen puheenjohtajalla on oikeus tungoksen välttämiseksi rajoittaa suullisessa

2.

käsittelyssä taikka tuomiota tai päätöstä julistettaessa läsnä olevan yleisön määrää.

Valokuvaaminen, nauhoittaminen sekä ku-
van ja äänen muu tallentaminen ja siirtäminen
teknisin menetelmin on istuntohuoneessa sallit-
tu puheenjohtajan luvalla.

11 §

Muutoksenhaku

Tuomioistuimen tai sen puheenjohtajan tä-
män lain nojalla tekemään päätökseen ei saa
erikseen hakea muutosta.

12 §

Voimaantulosäännös

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .

Tällä lailla kumotaan oikeudenkäytön julki-
suudesta 5 päivänä helmikuuta 1926 annettu
laki (26/26) siihen myöhemmin tehtyine
muutoksineen sekä kuninkaallinen kirje 26 päi-
vältä marraskuuta 1736 kuninkaallisten asia-
miesten ja viskaalien velvollisuudesta olla oi-
keudesta poissa, kun keskustellaan asioista,
joissa he ovat käyttäneet puhevaltaa.

Oikeudenkäytön julkisuudesta annetun lain
nojalla annetut salassapitomääräykset jäävät sel-
laisinaan voimaan, kuitenkin niin, että oikeu-
denkäyntiaineiston salassa pitäminen lakkaa vii-
meistään 40 vuoden kuluttua tämän lain voi-
maantulosta.

Laki**yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 23 ja 26 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan yleisten asiakirjain julkisuudesta 9 päivänä helmikuuta 1951 annetun lain (83/51) 23 §:n 2 momentti ja 26 § näin kuuluviksi:

23 §

Edustajistoissa on lupa julkaista asiakirja,
mikäli se on tarpeen asian käsittelyä varten
julkisessa istunnossa.

eduskunnassa sekä kunnan toimielinten ja kun-
tien yhteistoimintaelinten kokouksissa samoin
kuin oikeudenkäynnissä on voimassa, mitä sii-
tä on erikseen säädetty.

26 §

Asian julkisesta tai suljetusta käsittelystä

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .

3.

Laki

oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23 ja 34 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23 §:n 1 momentin 1 kohta ja 34 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 23 §:n 1 momentin 1 kohta 29 päivänä heinäkuuta 1948 annetussa laissa (571/48) ja 34 §:n 1 momentti 12 päivänä maaliskuuta 1971 annetussa laissa (220/71), näin kuuluviksi:

17 luku

Todistelusta

23 §

Todistaa ei saa:

1) virkamies taikka julkista tehtävää tai asiaa toimittamaan valittu tai määrätty siitä, mistä hän on vaitiolovelvollinen, ellei tuomioistuimien harkitse tähän olevan erityistä syytä;

34 §

Todistajaa voidaan kuulla yleisön läsnä olematta siten kuin oikeudenkäynnin julkisuudesta annetussa laissa (/) on säädetty.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 19 _____.

4.

Laki

Korkeimmasta hallinto-oikeudesta annetun lain 16 c §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan Korkeimmasta hallinto-oikeudesta 22 päivänä heinäkuuta 1918 annetun lain 16 c §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on 12 päivänä tammikuuta 1979 annetussa laissa (12/79), näin kuuluvaksi:

16 c §

toin noudatettava oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain (/) säännöksiä.

Suullisessa käsittelyssä sekä asianosaisten, todistajan ja asiantuntijan kuulemisissa on muu-

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 19 _____.

5.

Laki

lääkinoikeuslain 20 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 31 päivänä joulukuuta 1974 annetun lääkinnoikeuslain (1021/74) 20 §:n 2 momentti näin kuuluvaksi:

20 §

käynnin julkisuudesta annetun lain (/) säännöksiä.

Suullisessa käsittelyssä ja suullisessa kuulemisessa on muutoin noudatettava oikeuden-

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 19 _____.

6.

Laki

markkinatuomioistuimesta annetun lain 12 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan markkinatuomioistuimesta 20 päivänä tammi-
 kuuta 1978 annetun lain (41/78) 12 §:n 2 momentti näin kuuluvaksi:

12 §

annetun lain (/) 5 §:n 2 momentis-
 sa on säädetty.

Liike- tai ammattisalaisuutta ei saa velvoit-
 taa ilmaisemaan, ellei siihen ole erityistä syy-
 tä. Oikeudesta määrätä käsittely suljetuksi on
 voimassa, mitä oikeudenkäynnin julkisuudesta

Tämä laki tulee voimaan päivänä
 kuuta 19 .

7.

Laki

ulkomaalaislain 34 §:n kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Täten kumotaan 26 päivänä huhtikuuta 1983
 annetun ulkomaalaislain (400/83) 34 §.

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä
 kuuta 19 .

Helsingissä 25 päivänä huhtikuuta 1984

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Oikeusministeri *Christoffer Taxell*

2.

Laki

yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 23 ja 26 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan yleisten asiakirjain julkisuudesta 9 päivänä helmikuuta 1951 annetun lain (83/51) 23 §:n 2 momentti ja 26 § näin kuuluviksi:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

23 §

Edustajistoissa sekä tuomioistuimissa on lupa julkaista asiakirja, mikäli se on tarpeen asian käsittelyä varten julkisessa istunnossa.

Edustajistoissa on lupa julkaista asiakirja, mikäli se on tarpeen asian käsittelyä varten julkisessa istunnossa.

26 §.

Asian käsittelystä suljetuin ovin eduskunnassa tai julkista yhdyskuntaa edustavassa kokouksessa tai valtuustossa, samoin kuin oikeudenkäynnin ja siinä syntyneiden asiakirjain julkisuudesta on voimassa, mitä siitä on erikseen säädetty.

26 §

Asian julkisesta tai suljetusta käsittelystä eduskunnassa sekä kunnan toimielinten ja kuntien yhteistoimintaelinten kokouksissa samoin kuin oikeudenkäynnissä on voimassa, mitä siitä on erikseen säädetty.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 19 _____

3.

Laki

oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23 ja 34 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23 §:n 1 momentin 1 kohta ja 34 §:n 1 momentti,

sellaisina kuin ne ovat, 23 §:n 1 momentin 1 kohta 29 päivänä heinäkuuta 1948 annetussa laissa (571/48) ja 34 §:n 1 momentti 12 päivänä maaliskuuta 1971 annetussa laissa (220/71), näin kuuluviksi:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

17 luku.

17 luku

*Todistelusta.**Todistelusta*

23 §.

23 §

Todistaa ei saa:

Todistaa ei saa:

1) virkamies tai julkista tehtävää tai asiaa toimittamaan valittu tai määrätty siitä, mitä hänen tässä toimessaan on salassa pidettävä;

1) virkamies *taikka* julkista tehtävää tai asiaa toimittamaan valittu tai määrätty siitä, *mistä hän on vaitiolovelvollinen, ellei tuomioistuin barkitsee tähän olevan erityistä syytä;*

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

34 §

Kun todistajan on sallittu, sen mukaan kuin 23 §:ssä on sanottu, jossakin asiassa ilmaista sellaista, mikä hänen on muuten salassa pidettävä, taikka hänet on velvoitettu ilmaisemaan sellainen seikka tai 24 §:n 1 momentissa mainittu liike- tai ammattisalaisuus, tahi kun viimeksi sanotun pykälän 2 tai 3 momentissa mainittu henkilö on velvoitettu vastaamaan näissä momenteissa tarkoitettuun kysymykseen, kuulusteltakoon todistajaa suljetuin ovin.

Todistajaa voidaan kuulla yleisön läsnä olematta siten kuin oikeudenkäynnin julkisuudesta annetussa laissa (/) on säädetty.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 19 .

4.

Laki**Korkeimmasta hallinto-oikeudesta annetun lain 16 c §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan Korkeimmasta hallinto-oikeudesta 22 päivänä heinäkuuta 1918 annetun lain 16 c §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on 12 päivänä tammikuuta 1979 annetussa laissa (12/79), näin kuuluvaksi:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

16 c §

Suullisessa käsittelyssä sekä asianosaisen, todistajan ja asiantuntijan kuulemisessa on muutoin soveltuvin osin noudatettava oikeudenkäytön julkisuudesta annetun lain (26/26) säännöksiä.

Suullisessa käsittelyssä sekä asianosaisen, todistajan ja asiantuntijan kuulemisessa on muutoin noudatettava *oikeudenkäynnin* julkisuudesta annetun lain (/) säännöksiä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 19 .

5.

Laki**läänin oikeuslain 20 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 31 päivänä joulukuuta 1974 annetun läänioikeuslain (1021/74) 20 §:n 2 momentti näin kuuluvaksi:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus***20 §**

Suullisessa käsittelyssä ja suullisessa kuulemisessa on muutoin soveltuvin osin noudatettava oikeudenkäytön julkisuudesta annetun lain (26/26) säännöksiä.

Suullisessa käsittelyssä ja suullisessa kuulemisessa on muutoin noudatettava oikeudenkäytön julkisuudesta annetun lain (/) säännöksiä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 19 .

6.

Laki**markkinatuomioistuimesta annetun lain 12 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan markkinatuomioistuimesta 20 päivänä tammikuuta 1978 annetun lain (41/78) 12 §:n 2 momentti näin kuuluvaksi:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus***12 §**

Tietoa, joka sisältäisi liike- tai ammattilaisuuden paljastamisen, ei saa velvoittaa antamaan, ellei siihen ole erityistä syytä. Jos tällainen tieto on määrätty annettavaksi, voi markkinatuomioistuin päättää, että asian käsittely tältä osin tapahtuu suljetuin ovin noudattamalla, mitä oikeudenkäytön julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa on säädetty.

Liike- tai ammattilaisuutta ei saa velvoittaa ilmaisemaan, ellei siihen ole erityistä syytä. Oikeudesta määrätä käsittely suljetuksi on voimassa, mitä oikeudenkäytön julkisuudesta annetun lain (/) 5 §:n 2 momentissa on säädetty.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 19 .